

gevaarlijke momenten brengt, het varen onder stralenden zonnemerkel, zinkend avondlicht, gesluisde morgenstilte, altijd vol van afwisseling, verschillend van impressie, rijk geschakeerd van kleurenpracht. We leeren zien en opmerken, leeren verstaan de schoonheid van een groep wild-uitgegroeide boomen, een eenvoudig, belommerd huisje, een riet-bewassen oever, in een woerd van alles wat, gewoon opzichzelf, in z'n omgeving en onder bepaalde belichting een bijzonderen indruk maakt. En door dat alles krijgen we weer tal van typisch-Vlaamsche kiekjes. Want we gaan ook mee de Vlaamsche steden in, langs de Brugsche reien en de Damster Vaart, tot aan het strand van Blankenberge toe.

Maar er is nog meer, dat dit boek waarde geeft. De Groote, de Gladde en de Kleine zijn alle drie schilders, maar van verschillende opvattingen en uiteenlopende inzichten. De Groote is de man van het oude type, die schildert naar de werkelijkheid en op verhoudingen let, de Gladde en de Kleine zijn „jongeren“, wien het om den indruk te doen is, die meer letten op de visie, dan op de realiteit, en van hen is in 't bijzonder de Gladde een nieuwlichter, die vol zit van moderne theorieën en toepassingen.

Nu kiezen ze steeds hetzelfde onderwerp, als ze gaan schilderen, werken, onafhankelijk van elkaar, zonder naar den ander om te zien — en stellen dan de resultaten van hun arbeid naast elkaar ter vergelijking.

En dan begint het felle oppositie en nog feller verdediging. Theoretische beschouwingen over techniek en wezen der kunst worden door den een tegen den ander in 't geding gebracht, waarbij de Groote, de man van het oude, voortdurend overhoop ligt met den Gladde, den revolutionairen jongere, en de Kleine door puntige opmerkingen hist en aanvoert, beurtelings den een en den ander bijvallend. Een uiterst belangrijk, telkens zich herhalend discours, waaruit voor ons heel veel te leeren valt, en velerlei inzicht geboren wordt. Geestig is daarbij de ontmoeting op de Groote Markt te Brugge met een hyper-modernen schilder, wiens buitennissige inzichten zelfs den Gladde te machtig zijn en nieuwe stof geven aan den Groote om op z'n Vlaamsch te „sakkere“.

Wij zijn bij dat alles, als de „Stille Getuige“, luisterend met groote belangstelling en nieuwe denkbeelden winnend. Daarbij wordt de betekenis van dat alles ten zeerste verhoogd, door een schat van reproducties: fotografische opnamen, dus werkelijkheidsbeelden, en daarnaast schildersweergave in de verschillende mentaliteit, waarvan we lezen. Hetzelfde beeld komt soms driemaal terug, telkens geheel anders, omdat de opvatting een andere is, en dat doet met groote belangstelling lezen en vergelijken, zet al de discussies in praktijk om. Schier op iedere bladzijde vinden we zulk een illustratie en om dien rijkdom alleen is het boek onze toegewijde aandacht waard. Want zoo oort, dan is hier de illustratie werkelijk de verduidelijking, de verlichting van den tekst.

Het vermoeden rijst, dat de schilderstuk-reproducties werkelijk die zijn, waarover in het verhaal de gesproken wordt. Maar ze staan vermeld onder den eigen naam der Auteurs, zoodat we het niet met zekerheid kunnen zeggen. Als ons vermoeden juist is, ware het veel karakteristieker geweest den Groote en den Gladde en den Kleine, zooals we ze uit het boek kennen, ook in de weergave van hun werk zoo te laten. Arth Delen, Jos de Coene, Albert Saverys, blijkbaar het drietal, kennen we lang niet zoo goed als den Groote, den Gladde, den Kleine, en daarmee gaat iets van het instructieve verloren, dat Streuvels toch klaarblijkelijk in de veelvuldigheid van illustratie heeft willen leggen.

Maar ook zonder deze schildersweergave zijn de foto's meer dan voldoende, om ons Vlaanderen te doen zien, zooals de Auteur het heeft bedoeld: in elk opzicht een land van schoonheid, die niet in het grootse, maar in het eenvoudige en reële bestaat, schoonheid, die leeft in velden en lichten, steden en dorpen, rivieren en wegen, overal, steeds even rijk.

Eén bezwaar moet ik echter nadrukkelijk van het overigens zoo mooie en aantrekkelijke boek vermelden: den veelszins ruwen toon. De kernachtige Vlaamsche taal van schilders, die in (vriendschappelijke!) woordenwisseling zijn, moge juist getroffen wezen, er is toch voor ons iets zeer stuitends in, zulke woorden te moeten lezen en aldus te moeten naspreken, zij het dan niet in klanken. 't Is waar, de Groote, die vooral de opbruisende klant is, is ook in dit opzicht raak getypeerd, meent het ook niet zoo kwaad, maar dat neemt toch ons bezwaar niet weg tegen den toon opzichzelf. Die is door vele vloekwoorden ontsierd, te meer jammer, waar overigens Streuvels vertelt met dat bekende geluid en die genoegelijke intonatie, die we uit zijn ander werk kennen.

Als proeve van Streuvels' literairen arbeid en van de eigenaardige Vlaamsche reis-verhalen is dit boek zeker onze aandacht waard. Het doet, om met den Auteur te spreken, ons hart op een karretje rijden.

C. T.

PERS-SCHOUW.

Over de Synode.

Het verleden week begonnen overzicht van de persuitingen, die met de Synode in verband staan, worde hier voortgezet. Natuurlijk begrijpt ieder, dat lang niet alles, wat vermelding waard zou zijn, me onder de oogen kwam, en dat van alles, wat onder de oogen kwam, ook nog niet weer alles plaats vinden kan. Bovendien is het niet ondienstig, mee te deelen, dat eenzijds mijn pers-schouw niet de bedoeling heeft, alleen datgene te doen drukken, waarmee ik het onvoorwaardelijk en volkomen eens ben, maar dat m.i. anderzijds evenmin van wie de rubriek verzorgt, mag worden geëischt, dat hij alles maar een plaats zal geven, zonder schifting, van wat er zoo al eens beweerd wordt.

„De Hervorming“ (M. C. v. Mourik Broekman) zegt o.m.:

Het spreken over „détails“, alsof het van weinig belang is of de slang als duivel zichtbaar was enz., kan niet anders dan gevolg zijn van zelfmisleiding; er zijn geen details, wanneer men op het standpunt staat, dat in de Heilige Schrift de volle openbaring Gods in volkomenheid is gegeven. Ik kan mij voorstellen, dat een of ander gegeven nog raadselachtig is, maar van een tweede orde is het niet. Zoo goed als in de wetenschap elk ondergeschikt ding van principieele betekenis is in het geheel der wetenschap — om de feitelijke er van en om de conclusies, welke er uit te trekken zijn — zoo is ook voor een dogmatisch geconstrueerd geloof elke geringe zaak van even ingrijpend belang als welk sprekend feit ook. Het is dan ook begrijpelijk, dat de Synode der Kerk niet over de détail-punten van Genesis 2 en 3 kon heenglijden, en een zeker geluid van instemming wenschte.

Even later:

De eenmaal aanvaarde gereformeerde Leer kan geen zinnebeeldige voorstellingen de plaats doen innemen van historische feiten. Geheel de rechtzinnige geloofsleer heeft zich op historische feitelijke gebaseerd. Zij kan en wil in hare beschouwingen niet spreken van zielswaarheden, maar van heilfeiten. Hoe diepzinnige bespiegelingen zij ook moge geven, zij herleidt deze nooit tot een wereld van innerlijke geestelijke gesteldheden, maar handhaaft zich welbewust als „matter of fact“ geloofsvrijheid. Hier ligt een kernverschil tusschen alle orthodoxie en alle modernisme.

Ten slotte zegt de auteur:

Mij dunkt, Rome moet met een eigenaardige Schadenfreude het geding Geelkerken hebben gevolgd en glimlachen. In Assen heeft men ons nagestaan. 't Is toch wel waar, dat alle wegen naar Rome leiden, dat het oer-protestantsche Assen ergens op een der heuvelen aan den Tiber ligt.

Blijkbaar lijdt hij ook al onder het misverstand, dat dezer dagen epidemisch dreigt te worden. Men schijnt niet meer te kunnen zien het verschil tusschen een confessie, die te allen tijde kan worden getoetst aan de H. Schrift en die dus zichzelf (als traditie) onderwerpt aan die Schrift eenzijdig, — en de Roomsche gelijkstelling van Schrift en traditie anderzijds. Bij Rome hangt de heilgverklaring van de Schrift aan de autoriteit van de kerk, bij de Gereformeerden is de verhouding omgekeerd. Zoodat wie Rome een bijkantoor in Assen bezorgen wil, beginnen moet voor zichzelf en anderen het feit te verdoezelen, dat Rome zegt: zoo spreekt de kerk, en dat Assen zegt: zoo spreekt de Schrift, en daarom spreekt zoo de kerk.

In het „Algemeen Weekbl. v. Christendom en Cultuur“ zegt broeder Favonius ook al Anonymus:

Dit verraad der organische vrijheid heeft in ons land, ook onder de niet-Gereformeerden, zoo veel ontwaandiging gewekt, de zaak Geelkerken staat zoozeer in het midden van de algemeene belangstelling, dat het wel niet anders kan of de daad der Synode van Assen zal in de geschiedenis van ons geestelijke leven in Nederland worden geboekstaafd als een der eerste feiten van het herstel der geestelijke vrijheid, die door Broeder Marinus en de zijnen aan banden gelegd scheen te worden.

Blijkbaar heeft ook Favonius niet begrepen, dat hij niet tegen Assen te veld trekt, maar tegen de idee van een belijdende kerk, en dus ook tegen Dr Geelkerken, die bij herhaling verzekerde, dat hij die idee aanvaardde en dat zijn verdere ideeën met deze aanvaarding volkomen strookten. Ook Favonius is onder hen, die meenen, Dr G. te moeten verdedigen tegen anderen, en die in werkelijkheid zijn eigen uitingen zoo scherp mogelijk veroordeelen. Ze denken hem bij te vallen in de feiten van de laatste weken, en ze werpen in hem, wat hij tot de laatste weken toe als het hoogste van zijn ideaal en als zuivere belichaming ervan heeft uitgesproken.

Precies hetzelfde doet Prof. Obbink. Hij heeft het in den grond der zaak tegen het hebben van een belijdenis, dus ook tegen Dr Geelkerken, zoodat hij zich wil aandienen. Sprekend over „dogmen en belijdenissen“, zegt Prof. O.:

In deze (menschelijke) geschriften is inderdaad elke twijfel of onzekerheid vrijwel uitgesloten; het is een sluitend systeem. En dit sluitend systeem kan voortreffelijk dienen tot het doel, waartoe de Schrift zich niet had willen leenen: de „objectieve“ zekerheid geven die een christenmens voor zijn geloof

nodig heeft. Objectief beteekent hier: „goddelijk“. Er was maar één fout gemaakt: men had men schelijke wijsheid geschoven in de plaats van het goddelijk woord. Doch zoolang men die fout niet ziet, zoolang is ze ook geen bezwaar: de behoefte aan „objectieve vastigheid“ is bevredigd. En zoolang de Gereformeerde Kerken daar haar „objectieve“ vastigheid zoeken — zij het ten onrechte — zoolang heeft ze het recht en den plicht van ieder lidmaat der kerk te eischen, dat hij zich conform die vastigheid gedrage. Wie daaraan wrikt, wrikt aan het bestaansrecht der Gereformeerde Kerken.

Onnoodig, op te merken, dat hier weer een van die looze beweringen is, die we meer aantreffen den laatste tijd. Want a. de belijdenis schijft niet menselijke wijsheid in plaats van het goddelijk woord, omdat ze slechts weergeeft, wat de kerk daarvan heeft verstaan; en b. indien dit laatste werkelijk zou zijn, wat Prof. O. ervan maakt, dan doet hijzelf er ook heel druk aan mee; alleen maar met dit verschil, dat bij hem het individu oneindig meer beteekent dan de gemeenschap der belijdende kerk.

Over enkele bijzonderheden volgen hier enkele op zichzelf staande uittalingen. Van Ds Kunst in de „Geld. Kerk“:

En wanneer men nu eens alle vooroordeel laat varen en rustig nadenkt, zal men toch moeten toestemmen, dat het voorbereiden der conclusies in besloten kring groote voordeelen heeft.

Er is dan veel meer waarborg, dat ieder der leden vrij en onafhankelijk zijn meening zal zeggen.

Men ontkomt zoo zelfs het dubbele gevaar dat iemand spreken of zwijgen zou ter wille van het publiek.

Dezelfde schrijft, in hetzelfde blad:

Sommigen maken zich bezorgd over de bestaansrecht van Assen, omdat zij daarin meenen te lezen, dat de Synode alle wetenschappelijk onderzoek in betrekking tot Genesis 2 en 3 heeft afgesneden.

Deze opvatting is onjuist.

In het antwoord der Synode op het adres der Heeren Dr. de Gaay Fortman c.s. is dit duidelijk uitgesproken.

Men leze en overdenke dat.

De Synode heeft slechts ontoclaanbaar geoordeeld een opvatting omtrent in Gen 2 en 3 misgeede te feiten, die ons op de lijn der Ethischen brengen zou.

Ten tweede moet er wel aandacht aan worden geschonken, dat in bovengenoemd adres sprake is van een „organische Schriftbeschouwing“.

Die uitdrukking is lang niet ongevaarlijk omdat zij onduidelijk is.

Zij mag niet verward worden met de organische Schriftinspiratie, waarvan wij wel weten wat zij beteekent.

Daarnaast staat van Ds Renting in dit orgaan deze opmerking:

Zou het niet gewenscht zijn, als zij, die van dicht bij of uit de verre Dr Geelkerken willen volgen, zich zelf eens gingen afvragen: Welke geestelijke winst brengt me dat volgen?

Men heeft er zich zelf nog niet eens aan gewaagd, om een oplossing te geven van het „probleem“, dat men in Gen 2 en 3 meent te vinden.

Welke richting men bij het zoeken van die oplossing wil inslaan, is nog volkomen onbekend.

Ds v. Lummel zegt in de „Geref. Kerkb. bl. Brielle“:

Wat de Bijbel ons als geschiedenis verhaalt, moet geschiedenis, dat wil zeggen, mededeeling van feiten blijven.

Elke uitlegger begrijpt wel, dat in den Bijbel tal van beelden, gelijkenissen, droomen en gezichten voorkomen, waarvan de klaarblijkelijke bedoeling is, dat ze niet letterlijk zullen worden verstaan.

In „Friesch Kerkblad“ zegt Ds H. S. Bouma:

Zoo wordt er o.a. gezegd, dat men te Assen de vrijheid van exegese aan de kerken heeft ontnomen. Dat is iets, dat de kerken natuurlijk niet mogen dulden, willen ze hun Protestantisch karakter tenminste bewaren, en wanneer zoo iets gezegd wordt, dan zijn we heel spoedig geneigd, om Dr Geelkerken te beschouwen als een strijder, die het recht aan zijn kant heeft en tegen wiens afzetting daarom moet worden geprotesteerd.

Maar is het wel waar, dat het ging om een exegese-kwestie?

Daarvan is nu juist niets gebleken, allermint van den kant van Dr Geelkerken zelf. Tot in den treure heeft hij herhaald, dat hij geen exegese heeft, dat hij geen Oud-Testamenticus is, dat hij geen geloofsbezwaar heeft tegen de traditionele opvatting. Men moet dan toch wezenlijk durf hebben, om waar het zoo staat, nog te spreken van een kwestie van exegese!

Ter afwisseling voegen we hier een uitspraak van den modernen Prof. Oort in (uit „De Hervorming“):

Wat in deze dagen omgaat bij Dr Geelkerken en zijn aanhangers geeft er een blik in: zij gelooven aan het Paradijsverhaal als historie, maar willen het uitleggen, wetenschappelijk behandelen; is dat het geheel of een deel er van als zinnebeeld opvatten? Neen, volstrekt niet. Wat dan? Ja; wat dan? Wie zal dat precies omschrijven?

Ik herinner mij zeer goed, dat het met mij 'n zeventig jaar geleden juist zoo gegaan is. Evenals in mij zal het met eenigen, wellicht velen hunner gaan: metertijd valt het historisch karakter van het verhaal reddeloos. Is dat omdat hun kennis vermeerdert? Neen; maar zijzelf veranderen.

Prof. Bot

Zij die gestelde meens afvragen ischen we en het mismeriden, te handhavstandpunt, nisch wille eigen vers onder den drijven op

Ten aanz

de Synode

leeraar:

Het gev

kerkeraa

andere ke

of de syno

niet kunne

degenen di

het recht

band te ku

de General

zels de f

wilde zich

En even

Toen du

verzette te

kon het m

kerkeraad

makerij we

Dit klein

van het kr

en de vrij

de belijden

De minder

digen van

de handlin

Van Prof

in hetzelfde

Indien e

kwaads ee

behoorende

waartoe d

kelijkheid

Dan is

groeide, o

Dan is

ideele we

Dan is

ideele we

Dan is

behoorde

In één

met den

lijkheid, e

Aan des

Dr Geel

naar hij v

wijze hier

In „De

over de be

Te Dorc

kende Car

in deze g

voelen gek

aan het g

en Gomar

heeft niet

gekomen,

een verdo

door de

nomen we

versterken

gehandeld

Juist, om

bezwaarde

Assen hoo

eigen reden

loochen.

Over de

wenig tijd

Over de

met Dr G

Geelkerken

voorgelgd

vraagd, z

Synode st

tijd toe, e

dit uitstel

Van ove

dien Dr G

en de Syn

der hene

Maar zo

kerken zel

te hebben

antwoord

aan de S

En over

keraad van

hoorzaamhe

Tal, zijn v

zeer veel

De Gene

lijk geduld

weigenhe

raad uitee

en door d

Commissie

gebracht

hoor en w